Приложение 7

ЕТАП НА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДИРЕКТИВИ НА ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА, СВЪРЗАНИ С ПОДОБРЯВАНЕ НА КАВ

СЪДЪРЖАНИЕ

1. НАПРЕДЪК КЪМ ПОСТИГАНЕ НА СЪОТВЕТСТВИЕ С ИЗИСКВАНИЯТА 2
2 ПОСЛЕДВАЩИ ДЕЙСТВИЯ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРОВЕРКАТА ЗА ПРИГОДНОСТ НА ДИРЕКТИВИТЕ ЗА КАВ 3
3. ПРИЛАГАНЕ НА ДИРЕКТИВАТА ЗА НТЕ И ПОДПОМАГАЩОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО НА ЕС 4
4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ЕМИСИИТЕ СЪГЛАСНО ДИРЕКТИВАТА ЗА НТЕ ЗА 2030 Г. И СЛЕД ТОВА 4
5. ПЛАНОВЕ ЗА КАЧЕСТВО НА ВЪЗДУХА 8
6. ОСНОВНИ ДИРЕКТИВИ, УСТАНОВЯВАЩИ НОРМИ ЗА ИЗТОЧНИЦИТЕ НА ЕМИСИИ 12
7. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ПРОМЯНА В НОРМАТИВНАТА БАЗА 13
8. ПО-ЧИСТ АТМОСФЕРЕН ВЪЗДУХ ДО 2030 Г., ЦЕЛ ЗА НУЛЕВО ЗАМЪРСЯВАНЕ ДО 2050 Г. 18
9. СЛЕДВАЩИ СТЪПКИ 21
10. ПРИЛАГАНЕ НА ДИРЕКТИВИТЕ ЗА КАЧЕСТВОТО НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ 22
11. ПО-ДОБРО ИНФОРМИРАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНОСТТА, ПОВИШАВАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНАТА ОСВЕДОМЕНОСТ И УЧАСТИЕ 23
12. ДРУГИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ 24

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1 - Разпределение на експозицията на ФПЧ$_{2,5}$ за основни сценарии, ЕС-27 6
Фигура 2 - Загубени години живот поради експозиция на ПЧ$_{2,5}$ в ЕС-27 7
Фигура 3 - Нива на ПЧ$_{2,5}$ през 2020 г. 19
Фигура 4 - Нива на ПЧ$_{2,5}$ през 2030 г. 20

1. НАПРЕДЪК КЪМ ПОСТИГАНЕ НА СЪОТВЕТСТВИЕ С ИЗИСКВАНИЯТА

Макар че националните задължения за намаляване на емисиите, съгласно Директивата за НТЕ, започнаха да се прилагат през 2020 г., докладът на Комисията за напредъка по прилагането на Директивата за НТЕ показва, че почти всички държави членки трябва незабавно и значително да намалят емисиите на поне някои замърсители, за да изпълнят задълженията си. Това е видно също така от анализа на разликата между последните докладвани емисии (отнасящи се за 2018 г.) и нивото на емисии, допустимо съгласно Директивата за НТЕ за периода 2020-2029 г.[1], който показва, че много държави членки трябва да намалят емисиите си с до 10% за по-малко от 2 години[2]. За $ПЧ_{2,5}$ и NOx, съответно шест[3] и пет[4] държави членки трябва да намалят емисиите си с до 30% или повече.

Планът за действие за нулево замърсяване представя амбициите на ЕС да подобри благосъстоянието и здравето на хората и бъдещите поколения, съгласно Европейската зелена сделка. Визията е, че до 2050 г. ЕС трябва да намали замърсяването до степен, в която то вече да не вреди на човешкото здраве и естествените екосистеми. Поставят се ключови цели за 2030 г. за ускоряване на намаляването на замърсяването при източника. Докладът на Европейската Агенция по Околна Среда (ЕАОС) показва, че Европа постига напредък в намаляването и предотвратяването на замърсяването в ключови области, като въздуха, водата за къпане и питейната вода и използва по-малко опасни пестициди. Що се отнася до качеството на въздуха, през последното десетилетие има значителни подобрения, но все още има сериозни проблеми с превишения на пределно допустимите стойности на ЕС съгласно директивите за качеството на атмосферния въздух. За 2019 г. 23 държави членки имат превишения на поне една норма за качество на въздуха, за поне един замърсител, на поне едно място - това включва 17 държави членки с превишения на нормите на ЕС за качество на въздуха за NO_2, 14 с превишения за $ФПЧ_{10}$, четири с превишения за $ФПЧ_{2,5}$ и една за SO_2.

На 30.11.2022 г. ЕАОС предоставя общ преглед на ключовите източници на метан (CH_4) в ЕС, тенденциите и източниците на емисии от 1990 г. насам. Той разглежда прогнозите, политиките и приложените мерки, както и съответното действащо и предстоящо законодателство на ЕС. Също така описва основните европейски и международни политически процеси за намаляване на емисиите на CH_4, които допринасят за постигане на целите на Парижкото споразумение и климатичната неутралност. ЕАОС разработи инструмент за визуализация на „емисиите на метан“, където потребителите могат да видят емисиите на CH_4 на страните, както са отчетени в техните инвентаризации на парникови газове. Политиките, насочени към намаляване на емисиите на CH_4, ще осигурят ползи по отношение на смекчаването на климата бързо, в краткосрочен план. Намаляването на емисиите на CH_4 също ще доведе до по-ниски нива на образуване на озон и локално замърсяване на въздуха, като и двете мерки подобряват качеството на въздуха и здравето на хората. Продължаващото намаляване на емисиите на други парникови газове също е от ключово значение за постигането на дългосрочните цели в областта на климата. Емисиите на CH_4 от секторите на енергетиката, селското стопанство и отпадъците са намалели с 36% в ЕС през последните 30 години. Въпреки това, общото намаляване на емисиите трябва да се ускори, особено в селското стопанство, за да се постигнат целите на ЕС за климата за 2030 г. и 2050 г.

Замърсяването на въздуха е основен проблем за здравето на европейците. През 2020 г. 96% от градското население в Европейския съюз е било изложено на концентрации на фини прахови частици над нивото на указанията на Световната здравна организация и е причина за 238 000 преждевременни смъртни случая в ЕС-27 през 2021 г. Замърсяването на въздуха причинява също болести, което води както до лично страдание, така и до значителни разходи за здравеопазване. Планът за действие за нулево замърсяване поставя целта за намаляване на броя на преждевременните смъртни случаи поради излагане на фини прахови частици с 55% до 2030 г. в сравнение с 2005 г. През 2020 г. преждевременните смъртни случаи, дължащи се на излагане на фини прахови частици, са намалели с 45% в ЕС-27, спрямо 2005 г.

[1] Преглед от 2020 г. на ЕАОС на степента, в която държавите членки спазват националните задължения за намаляване на емисиите съгласно Директивата за НТЕ (https://www.eea.europa.eu/publications/national-emission-reduction-commitments-directive)

[2] 10 държави членки за амоняк (Австрия, Германия, Ирландия, Испания, Кипър, Латвия, Унгария, Финландия, Франция, Швеция), шест за NOx (Дания, Ирландия, Латвия, Малта, Франция, Швеция), четири за ПЧ2,5 (Испания, Полша, Словения, Финландия), четири за НМЛОС (България, Кипър, Литва, Чехия) и две за SO2 (Литва, Полша).

[3] България, Дания, Кипър, Румъния, Унгария, Чехия

[4] Германия, Кипър, Литва, Полша, Румъния.

Въпреки това, ще са необходими допълнителни усилия за постигане на визията за нулево замърсяване до 2050 г. за намаляване на замърсяването на въздуха до нива, които вече не се считат за вредни за здравето. Планът за действие за нулево замърсяване определя цел за 2030 г. за намаляване с 25% на дела на екосистемите, засегнати от замърсяването на въздуха, в сравнение с 2005 г. През 2020 г. вредните нива на отлагане на азот в екосистемите бяха превишени в 75% от общата площ на екосистемите в ЕС-27. Това представлява спад от 12% от 2005 г. Емисиите на всички ключови замърсители на въздуха са намалели значително през последните две десетилетия в Европа, но качеството на въздуха остава лошо в много райони.

Най-чистите градове в Европа по отношение на качеството на въздуха през 2020 г. и 2021 г. са Умео в Швеция и Фаро и Фуншал в Португалия според актуализираната програма за преглед на данни за качеството на въздуха в европейските градове. От 2020 г. до 2021 г. качеството на въздуха е било добро само в 11 града, което означава, че нивата на $ФПЧ_{2.5}$ са били под здравословните насоки на Световната здравна организация (СЗО) за дългосрочно излагане на $ФПЧ_{2.5}$ от 5 микрограма на кубичен метър въздух (5 μg/m3). Насоките са надвишени в 97% от 343-те европейски града, включени във визуализатора. Градовете са класирани от най-чистите до най-замърсените въз основа на средните нива на фини прахови частици ($ФПЧ_{2.5}$). Годишната пределно допустима стойност на Европейския съюз (ЕС) за $ФПЧ_{2,5}$ от 25 μg/m3 е била превишена само в три града - Нови Сонч (Полша), Кремона и Падуа (Италия), подчертавайки разликата между здравословните насоки на СЗО и стандартите на ЕС.

Годишният доклад от **11.07.2022 г.** на ЕАОС описва напредъка, постигнат от ЕС и неговите 27 държави-членки относно намаляването на емисиите на петте основни замърсители на въздуха, регулирани от Директивата за ангажиментите за национално намаляване на емисиите (NH_3, $ФПЧ_{2.5}$, NOx, NMVOC и SO_2). Оценката се основава на данни от 2020 г. – 13 държави са изпълнили целите за всичките пет замърсителя; 14 държави не са успели да изпълнят ангажиментите си за намаляване на емисиите за поне един от петте замърсителя. Най-голямото предизвикателство за периода 2020-2029 г. е намаляването на емисиите на амоняк, намаляването на емисиите на серен диоксид е значително, като само една държава не е изпълнила ангажимента си, а две държави вече са постигнали всички свои национални ангажименти за намаляване на емисиите за 2030 г. и след това.

Излагането на замърсен въздух, вторичен тютюнев дим, радон, ултравиолетово лъчение, азбест, определени химикали и други замърсители причинява над 10% от всички ракови заболявания в Европа според последния доклад на ЕАОС. Тези рискове са предотвратими. „*Намаляването на замърсяването чрез Плана за действие за нулево замърсяване и стратегията за устойчиво развитие в областта на химикалите, както и стабилното прилагане на други съществуващи политики на ЕС, би допринесло в значителна степен за намаляване на случаите на ракови заболявания и смъртните случаи. Това би било ефективна инвестиция в благосъстоянието на нашите граждани*“ - Ханс Брюнинкс, изпълнителен директор на ЕАОС.

Към 1.12.2020 г. има общо 31 текущи производства за установяване на неизпълнение на задължения срещу 18 държави членки за превишения на нивата на концентрации на $ФПЧ_{10}$, $ФПЧ_{2,5}$, NO_2 или SO_2 или за недостатъци при мониторинга. За десет от тези производства е предявен иск пред Съда на Европейския съюз, като за пет от тях е постановено решение. Комисията подчертава важността на непрестанните действия по правоприлагане[5].

2 ПОСЛЕДВАЩИ ДЕЙСТВИЯ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРОВЕРКАТА ЗА ПРИГОДНОСТ НА ДИРЕКТИВИТЕ ЗА КАВ

През ноември 2019 г. Комисията публикува резултатите от проверката за пригодност на две директиви на ЕС за качеството на атмосферния въздух[6]. Тя констатира, че макар нормите на ЕС за качество на въздуха да са допринесли за възникване на тенденция към намаляване на превишенията и експозицията на населението на превишения, оставащият дефицит за постигане на нормите за качество на въздуха в определени случаи е твърде голям. Тя също така констатира, че за няколко замърсителя настоящите норми за качество на въздуха не са толкова амбициозни, колкото препоръчаните от СЗО, особено по отношение на фините прахови частици ($ФПЧ_{2,5}$). Впоследствие в Европейския зелен пакт беше

[5] COM(2018) 330 final
[6] SWD (2019) 427 final

оповестено, че въз основа на поуките, извлечени от проверката за пригодност, Комисията по-конкретно ще предложи преразглеждане на стандартите за качество на въздуха с оглед по-пълното им привеждане в съответствие с препоръките на СЗО. Комисията също така ще предложи по-строги разпоредби за мониторинга, моделирането и плановете за качество на въздуха, за да подпомогне местните органи да постигнат по-чист въздух[7].

3. ПРИЛАГАНЕ НА ДИРЕКТИВАТА ЗА НТЕ И ПОДПОМАГАЩОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО НА ЕС

Изменения в законодателството, допринасящи за чист въздух

След публикуването на Първия обзор на мерките за чистота на въздуха настъпиха няколко изменения в политиката и законодателството. По-специално с влизането в сила на по-високи цели през декември 2018 г. беше повишено равнището на амбиция в борбата с изменението на климата[8]. Едно от заключенията на Първия обзор на мерките за чистота на въздуха, съгласно което взаимодействията между политиките в областта на въздуха и на изменението на климата улесняват постигането на целите и на двете политики, важи и сега в още по-голяма степен. За да се види действително реализацията на тези ползи обаче, законодателството трябва да се прилага своевременно. Прието беше и допълнително законодателство на ЕС, ограничаващо замърсителите на въздуха при техния източник, като стандартите Евро 6 за превозни средства с дизелови двигатели.

През април 2019 г. държавите членки трябваше да представят за първи път своите НПКЗВ, описващи политиките и мерките, които възнамеряват да въведат за изпълнение на задълженията си за намаляване на емисиите съгласно Директивата за НТЕ. Рамката за моделиране, включва във възможно най-голяма степен тези политики и мерки; тяхното ниво на детайлност обаче е твърде различно в отделните държави членки, а в някои случаи възпрепятства включването им в количествения анализ[9].

Амбицията на ЕС е за намаляване на емисиите на парникови газове с 55 % до 2030 г

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ЕМИСИИТЕ СЪГЛАСНО ДИРЕКТИВАТА ЗА НТЕ ЗА 2030 Г. И СЛЕД ТОВА

През декември 2018 г. държавите членки поеха ангажимент за изпълнението на цели в областта на климата и енергетиката за 2030 г., които изискват въвеждането на подходящи политики и мерки. С тези мерки и прилагането на съществуващото законодателство за овладяване на замърсяването на въздуха при източника, за периода след 2030 г. ще бъдат постигнати намаленията на емисиите на всички замърсители на въздуха в ЕС съгласно изискванията на Директивата за НТЕ, освен на амоняк. Това обаче крие различия между държавите членки при постигането на техните национални задължения.

Задължението за намаляване на SO_2 за 2030 г. ще бъде изпълнено от всички държави членки освен Словения, ако има пълно прилагане на цялото съществуващо законодателство. Мерките, обявени в НПКЗВ, ще улеснят това изпълнение. По отношение на NOx, $ФПЧ_{2,5}$ и НМЛОС[10], две държави членки не биха изпълнили задълженията си дори с мерките, обявени в техните НПКЗВ, и затова ще трябва да въведат допълнителни мерки. Ще има сериозен проблем с амоняка, по отношение на който съществуващото законодателство ще е недостатъчно за постигането на задълженията за намаляване за 2030 г. от 22 държави членки. Макар че държавите членки са заявили в своите НПКЗВ, че ще въведат допълнителни мерки за намаляване на емисиите на амоняк, те все още са недостатъчни.

Чрез извършеното моделиране в рамките на прегледа на мерките за чистота на въздуха са определени икономически най-изгодните мерки за контрол на замърсяването на въздуха, които ще дадат възможност

[7] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12677-Revision-of-EU-Ambient-Air-Quality-legislation

[8] През декември 2018 г. влязоха в сила Директива (ЕС) 2018/2002 за енергийната ефективност и преработената Директива 2018/2001/ЕС за енергията от възобновяеми източници, определящи цели на ЕС до 2030 г. съответно в областта на енергийната ефективност от най-малко 32,5 % (в сравнение с прогнозите за очакваното потребление на енергия през 2030 г.) и най-малко 32 % дял на енергията от възобновяеми източници; тези цели бяха част от сценария за изменение на климата в първия обзор на мерките за чистота на въздуха, а сега са част от базовата линия във втория обзор на мерките за чистота на въздуха, който съответно включва и намаление на емисиите на парникови газове с 40 % през 2030 г. в сравнение с 2005 г.

[9] „Подкрепа за разработването на втори обзор на мерките за чистота на въздуха“:
https://ec.europa.eu/environment/air/cleanair/outlook.htm

[10] Люксембург и Чехия за NOx; Германия и Нидерландия за ПЧ2,5; Ирландия и Люксембург за НМЛОС

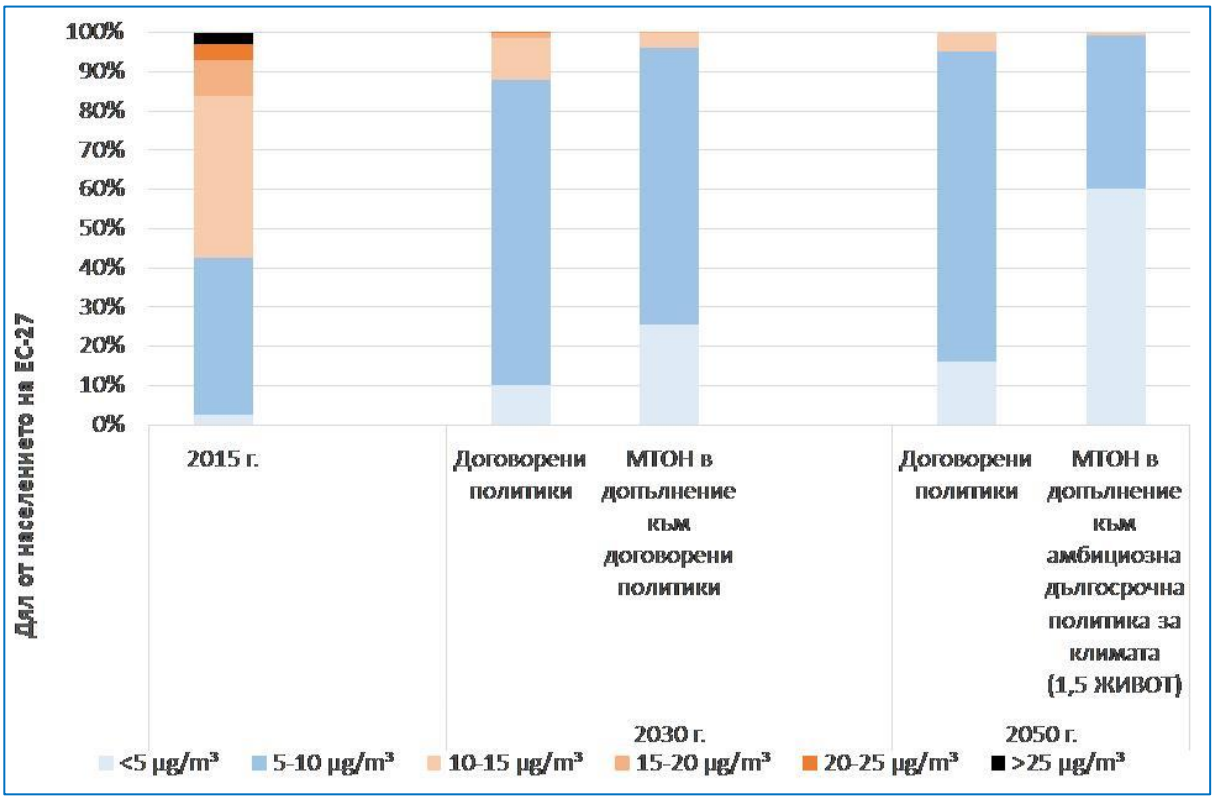
на всички държави членки да изпълнят своите задължения съгласно Директивата за НТЕ, дори без да се отчитат възможните взаимодействия с мерките по отношение на климата. За SO_2, $ФПЧ_{2,5}$ и NOx те са свързани предимно с мерки за промишлените процеси и горивните процеси в промишлеността. За намаляването на НМЛОС голяма част от икономически най-изгодните мерки ще са за овладяване на емисиите от изгаряне на биомаса за отопление на домакинствата и в по-малка степен от използването на разтворители. Всички мерки, които ще намалят по икономически най-изгоден начин емисиите на амоняк, се отнасят за селското стопанство и до голяма степен са свързани с практиките за хранене на животните, управлението на оборския тор и използването на торове.

Ако държавите членки приложат цялото съществуващо секторно законодателство, регулиращо замърсяването на въздуха, и мерките, необходими за постигането на целите в областта на климата и енергетиката за 2030 г., договорени през декември 2018 г., емисиите на замърсители на въздуха ще бъдат намалени достатъчно, така че да се изпълнят изискванията на Директивата за НТЕ на равнище ЕС за 2030 г. за всички замърсители освен за амоняк. Освен това, в нито една зона за управление на качеството на въздуха фоновата концентрация на $ПЧ_{2,5}$ от 25 $\mu g/m^3$ няма да бъде превишена - през 2019 г. имаше 14 такива зони в четири държави членки.

Броят на зоните, за които изчислените нива на фонова концентрация на $ФПЧ_{2,5}$ ще бъдат в съответствие със стойността 10 $\mu g/m^3$ от настоящите насоки на СЗО, се очаква да се увеличи от 41% от всички зони през 2015 г. до 90% през 2030 г., като отново се приема пълно прилагане на цялото съществуващо законодателство. Ако се приложат всички технически осъществими мерки за контрол на замърсяването на въздуха, този дял ще се увеличи до 98%. Ситуацията с най-голяма амбиция по отношение на политиките в областта на чистотата на въздуха и изменението на климата (включваща промени в начина на живот за смекчаване на изменението на климата и въвеждане на всички технически възможни мерки за смекчаване на последиците от замърсяването на въздуха) ще сведе фоновата концентрация във всички зони до нива под стойността, съгласно настоящите насоки на СЗО през 2050 г.

Тази тенденция може да се наблюдава и в развитието на експозицията на населението в ЕС на замърсяване на въздуха. Делът на населението в ЕС, живеещо в райони с фонова концентрация на $ФПЧ_{2,5}$ под стойността 10 $\mu g/m^3$, съгласно насоките на СЗО, ще се увеличи над два пъти между 2015 г. и 2030 г., ако се приложат всички приети закони от областта на чистотата на въздуха и изменението на климата (Фигура VII.3.1). При все това 12% от населението на ЕС през 2030 г. ще продължат да бъдат изложени на нива на замърсяване с фини прахови частици над стойността от насоките на СЗО. С най-амбициозната политика за чистота на въздуха (с въведени всички технически осъществими мерки за смекчаване), този дял ще се намали до 4%. Този оставащ дял се дължи на замърсяване на въздуха с произход извън ЕС (съседни държави и международно корабоплаване) и с естествен произход. Тези положителни тенденции обаче се отнасят само до фоновата концентрация и не включват възможни горещи точки на замърсяване, в които проблемите все още трябва да бъдат разрешени, включително тези, в които замърсяването е над препоръчваните от СЗО стойности.

Фигура 1 - Разпределение на експозицията на ФПЧ$_{2,5}$ за основни сценарии, ЕС-27

Забележка: МТОН означава „Максимален брой технически осъществими мерки за намаляване на замърсяването на въздуха“.
Източник: МИПСА

Стандартите на ЕС за защита на здравето, установени в Директивата за КАВ, са насочени както към краткосрочните, така и към дългосрочните последици за здравето[11]. Те ограничават броя на случаите, в които концентрациите могат да надхвърлят краткосрочните (дневни и часови) норми, като наред с това изискват средните годишни концентрации да се поддържат под определени стойности.

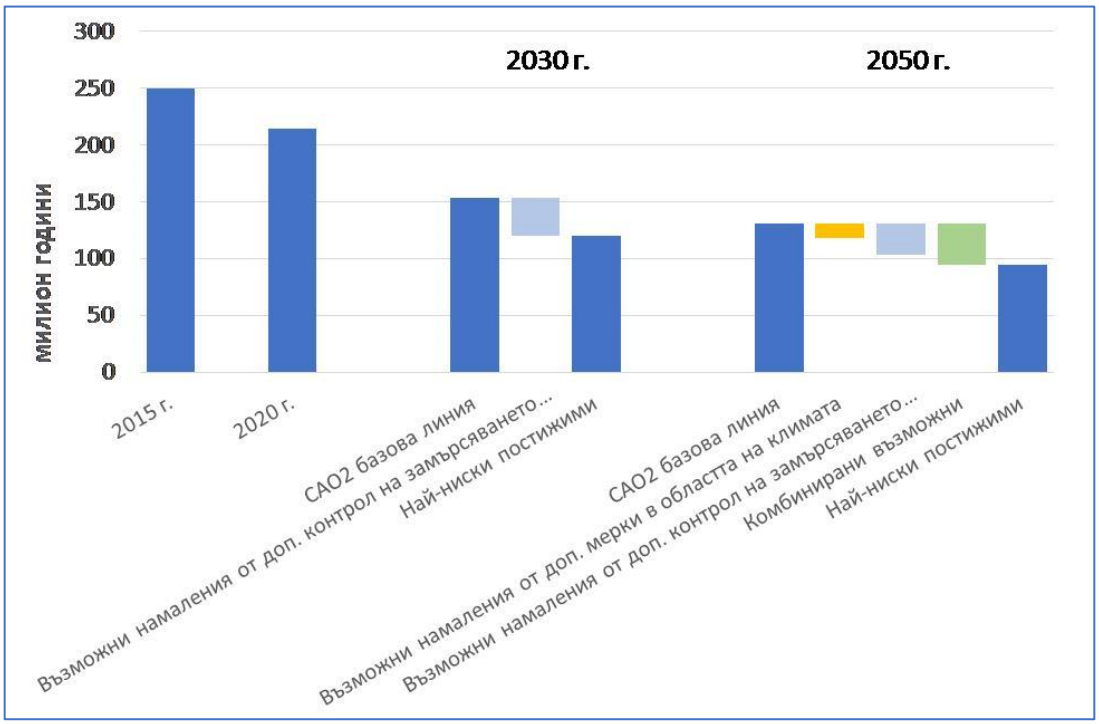
Директивата за КАВ е първата директива, в която се определят пределно допустими стойности за ФПЧ$_{2,5}$, но не е първата, която регулира концентрациите на ФПЧ$_{10}$, NO_2, SO_2 и O_3. Тъй като тя не въвежда никакви промени на стойностите, определени от директивите, които изменя, действащите понастоящем пределно допустими стойности за ФПЧ$_{10}$, NO_2 и SO_2 са определени почти преди 20 години, а целевата стойност за O_3 е определена преди повече от 15 години.

СЗО счита ФПЧ$_{2,5}$ за най-вредния замърсител на въздуха. Насоките на СЗО включват и краткосрочна стойност за ФПЧ$_{2,5}$, но Директивата за КАВ не посочва такава стойност. Това означава, че стандартът на ЕС се основава само на средногодишна стойност, а високите и вредни емисии на ФПЧ$_{2,5}$ от битово отопление през зимата се компенсират от по-ниските нива през лятото. Средногодишната допустима стойност, определена в Директивата за КАВ (25 µg/m^3), е над двойно по-висока от стойността, посочена в насоките на СЗО (10 µg/m^3). Директивата за КАВ въвежда възможността за актуализиране на пределно допустимата стойност до 20µg/m^3, но Комисията не е направила това при извършения преглед на този въпрос през 2013 г.

СЗО е разгледал в перспектива броя загубени години живот поради замърсяване с ФПЧ$_{2,5}$, (вж. фигура VII.3.2).

[11] Излагането на замърсен въздух за няколко часа или дни (кратковременна експозиция) причинява остри здравословни симптоми, а излагането в продължение на месеци или години (дългосрочна експозиция) се свързва с хронични здравословни промени. Вж. ЕАОС, „Air quality in Europe — 2017 report“ („Качество на въздуха в Европа — доклад за 2017 г.“), 2017 г.

Фигура 2 - Загубени години живот поради експозиция на ПЧ$_{2,5}$ в ЕС-27

Източник: МИПСА

Допустимата стойност на SO_2 за едно денонощие в ЕС е над шест пъти по-висока от стойността в насоките на СЗО. Въпреки, че почти всички държави членки спазват дневната допустима стойност на ЕС, ЕАОС посочва, че през 2015 г. 20% от градското население в ЕС все още е изложено на концентрации над стойността, посочена в насоките на СЗО. Общото спазване на не твърде стриктната пределно допустима стойност за SO_2, определена в Директивата за КАВ, означава, че Комисията е предприела действия за налагане на изпълнението само срещу една държава членка - България[12].

Установяването на много невзискателни стандарти има сериозни последици за докладването и налагането на изпълнение, особено за SO_2 и ФПЧ$_{2,5}$. Например, райони с концентрация на SO_2, която е значително по-висока от насоките на СЗО, отговарят на определените в Директивата за КАВ норми и следователно се задължават да поставят по-малко измервателни станции и да докладват по-малко данни от по-малко локации, като наред с това често не обръщат внимание на въпроса с концентрациите на SO_2 в своите планове за управление на качеството на атмосферния въздух.

Комисията е изчислила, че преките разходи за спазване на нейното предложение за Директива за КАВ са в размер между 5 и 8 млрд. евро, а паричното изражение на ползите за здравето ще бъде между 37 и 119 млрд. евро годишно през 2020 г. Тя заключава, че ползите от политиката по отношение на качеството на атмосферния въздух значително надхвърлят разходите за нейното изпълнение.

За целите на Директивата за КАВ държавите членки измерват качеството на въздуха чрез мрежи от станции за мониторинг на качеството на атмосферния въздух (измервателни станции), които съдържат оборудване (пунктове за мониторинг) за анализ и измерване на нивата на няколко замърсители на въздуха. Много държави членки публикуват данни за нивата на замърсителите на специални уебсайтове с цел информиране на обществеността. Държавите членки трябва да изпращат на Комисията валидираните данни веднъж годишно, след което Комисията оценява съответствието с изискванията на Директивата. Когато валидираните данни показват превишаване на пределните нива на замърсяване, определени в Директивата за КАВ, държавите членки изготвят планове за качество на въздуха.

Директивата за КАВ определя критерии за минималния брой пунктове за мониторинг и за тяхното местоположение. На разпоредбите, относно местоположението, обаче са присъщи множество критерии

[12] Специален Доклад на Европейската Сметна палата

и гъвкавост, която може да затрудни проверките. От държавите членки се изисква да разполагат пунктовете за мониторинг едновременно на места, „в които са налице най-високите нива на замърсяване“ (пунктове от транспортно-ориентиран или промишлен вид), и в други райони, „където нивата са индикативни за експозицията на по-голямата част от градското население“ (пунктове от фонов вид). В резултат на това държавите членки не измерват непременно качеството на въздуха в близост до големи промишлени обекти или основни градски пътни артерии. Спазването на Директивата може да бъде по-лесно, когато броят на транспортните или промишлените пунктове е малък.

Директивата за КАВ не налага специален мониторинг в проблемни гранични райони. Ефективното справяне с трансграничното замърсяване изисква координирани действия. Например, ако в Острава се наложат закони за качеството на горивата, те ще са ефективни за подобряване на качеството на въздуха само ако съседните райони в Полша също предприемат мерки. Без такива мерки хората все още ще могат да използват евтино и нискокачествено гориво, закупено от другата страна на границата. Съгласно член 25 от Директивата държавите членки следва да приканват Комисията да подпомага всяко сътрудничество в областта на трансграничното замърсяване на въздуха. Най-засегнатите от трансгранично замърсяване държави членки, не считат, че съответните разпоредби на Директивата са полезни, и не са предвидили никакви координирани действия в своите планове за качество на въздуха. Те не са поискали намесата на Комисията.

5. ПЛАНОВЕ ЗА КАЧЕСТВО НА ВЪЗДУХА

Плановете за качеството на въздуха не са планирани като ефективни инструменти за мониторинг.
Въз основа на извършения анализ от ЕАОС са установени три основни причини, които затрудняват тяхната ефективност. Мерките в плановете за качество на атмосферния въздух (КАВ):

- не са добре насочени и не биха могли да бъдат осъществени бързо в районите, където са измерени най-високите концентрации;
- не биха могли да постигнат значителни резултати в краткосрочен план, тъй като са извън правомощията на органите, отговорни за тяхното изпълнение, или защото са разработени за дългосрочни резултати;
- не са подкрепени от оценки на разходите или не са финансирани.

Слабости в плановете за качество на въздуха, които възпрепятстват постигането на резултати:

- Превозните средства с дизелови двигатели са значителен източник на замърсяване на въздуха, особено по отношение на NO_2. В анализираните планове за качество на въздуха на извадков принцип в 6 държави обаче като цяло липсват мерки за намаляване на използването на лични автомобили в близост до местата, където са измерени най-високите концентрации.
- В Италия (Милано) използването на електронни системи за контрол на достъпа до зоните с ниски емисии изисква преди това да бъде прието национално законодателство. В Белгия (Брюксел) планът за качество на въздуха предлага да се ограничи достъпа на превозни средства (със стандарт преди Евро 5) в ЗНЕ от 2025 г. Освен това предвиденото в плановете на държавите членки въздействие на ограничението на движението за намаляване на концентрациите на NO_2 не е надеждно, тъй като не се основава на реални условия на шофиране.
- Замяната на неефективните отоплителни уреди, често използвани от домакинства с ниски доходи, е основно предизвикателство за гражданите и отговорните органи в някои държави членки. В Полша (регион Малополска) решение за борба със смога ограничава използването на твърди горива. Разходите, свързани със замяната на битовите отоплителни уреди, могат да надхвърлят 1 млрд. евро. Не е осигурено национално финансиране.

Плановете за качество на въздуха често предлагат мерки, които нямат пряко отражение върху намаляването на концентрациите на замърсители на въздуха, като например мерки за административно опростяване, оценки и проучвания. Установено е също така, че в плановете не се оценява разходната ефективност на мерките.

Към януари 2018 г. Комисията води 16 текущи производства за установяване на нарушение, свързани със замърсяване с ФПЧ, 13 - с NO_2, едно, свързано със SO_2, и две други производства във връзка с мониторинга на замърсяването на въздуха.

В четири случая Комисията е успяла да постигне положителни съдебни решения срещу държавите членки във връзка с превишаването на пределно допустимите стойности за замърсяване на въздуха, но това не е задължило държавите членки да предприемат корективни действия. В резултат на това Комисията е преразгледала своя подход и наскоро е спечелила съдебни дела срещу България (на 5 април 2017 г.) и Полша (на 22 февруари 2018 г.). В своите решения СЕС потвърждава, че само приемането на план за качество на въздуха, за да се спазят изискванията на Директивата, не е достатъчно, и постановява, че България и Полша не са изпълнили своите задължения да ограничат възможно най-много периода на превишаване на нормите. Процедурите за установяване на нарушение по отношение на NO_2 са започнали много по-късно и все още не са изпратени до СЕС. По отношение на озона няма текущи процедури.

Много политики на ЕС имат отражение върху замърсителите на въздуха и по този начин и върху качеството на въздуха, особено политиките в областта на изменението на климата, енергетиката, транспорта и мобилността, промишлеността и земеделието.

Целите за 2030 г. на рамката на ЕС за климат и енергетика — намаляване на емисиите на парникови газове с 40%, минимум 27% енергия от възобновяеми източници и подобряване на енергийната ефективност с поне 27% — могат да помогнат за намаляване на емисиите. Едно от основните предизвикателства пред действията на ЕС, свързани с енергетиката и климата, е преминаването на ЕС към нисковъглеродни енергийни източници, като то може да донесе ползи и за качеството на въздуха.

Дизеловите превозни средства са основен елемент за производителите на автомобили в ЕС от гледна точка на спазването на задълженията им за намаляване на емисиите на въглероден диоксид (CO_2)[13], тъй като тези превозни средства произвеждат по-малко емисии на CO_2 от бензиновите автомобили. Технологичните развития и стандартите Евро[14] значително са намалили емисиите на CO_2 и ФПЧ (но не и емисиите на NO_X) от такива превозни средства. От години е известно, че реалните емисии на NO_X са по-високи от тези, произведени в условия на изпитване. Скандалът „Дизелгейт“, при който инспектори в САЩ установиха подозрителни резултати при проверката на превозни средства, подчертава мащаба и причините за тези несъответствия. Преди „Дизелгейт“ Европейската комисия е започнала работа с цел въвеждане на по-реалистична процедура на изпитване в ЕС. Коефициентите на съответствие обаче означават, че на практика целевото ниво на стандарта Евро 6 за емисии на NO_X от 80 мг/км (прието от законодателите на ЕС през 2007 г. с цел да бъде изпълнено през 2014 г.) реално няма да бъде постигнато преди 2023 г.

Данъчното облагане на горивата подкрепя продажбата на дизелови автомобили във всички държави членки с изключение на Унгария и Обединеното кралство. Въпреки че продажбите на нови дизелови автомобили намаляват след „Дизелгейт“, около 40% от всички автомобили по пътищата в ЕС използват дизелово гориво. Тъй като пътният транспорт, и особено дизеловите автомобили, са основен източник на емисии на NO_2, усилията за намаляването им са сложни.

Политиката на ЕС в областта на изменението на климата подкрепя биомасата като възобновяем източник на енергия. Директивата за енергията от възобновяеми източници от 2009 г. изисква ЕС да използва възобновяема енергия за най-малко 20% от своите нужди до 2020 г. От тогава финансирането от ЕС за биомаса се е увеличило над два пъти. В редица публикации на ЕАОС се посочва, че изгарянето на дървесна биомаса може да доведе и до по-високи емисии на някои вредни замърсители.

Използването на неефективни котли или отоплителни уреди с твърдо гориво изостря проблема със замърсяването на въздуха от битово отопление. ЕС е въвел стандарти за подобряване на ефективността на такива уреди (Директива за екодизайн и регламентите за нейното изпълнение), но те ще влязат в сила само за нови уреди през 2022 г.

Директивата относно емисиите от промишлеността (ДЕП) е основният инструмент на ЕС за регулиране на емисиите на замърсители на въздуха от промишлени инсталации. Директивата позволява на държавите членки да определят не толкова строги пределно допустими стойности за емисиите, ако прилагането на най-добри налични техники (НДНТ) би довело до „несъразмерно по-високи разходи“ в

[13] Изискванията за емисиите на CO_2 (130 гр/км до 2015 г. и 95 гр/км до 2020 г.) са установени в Регламент (ЕС) 333/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 11 март 2014 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 443/2009 с оглед определяне на условията за постигане на целта за намаляване на емисиите на CO 2 от нови леки пътнически автомобили до 2020 г. (ОВ L 103, 5.4.2014 г., стр. 15) като средна стойност за автомобилния парк на всеки производител.

[14] Емисиите на CO_2 са ограничени от специфични регламенти (като Регламент (ЕО) № 443/2009).

сравнение с ползите за околната среда. Директивата позволява и използването на известни „инструменти за гъвкавост“ чрез дерогация от нормите, определени за големи горивни инсталации. Например 15 държави членки са приели „преходни национални планове“, които позволяват по-високи норми за емисиите до 2020 г.; някои районни отоплителни централи са получили специални дерогации до 2023 г., а други централи не са задължени да прилагат НДНТ, ако ограничат дейностите си и затворят инсталациите си до 2024 г.

Секторът на земеделието отговаря за 94% от емисиите на амоняк (NH_3) в ЕС. Амонякът е прекурсор на ФПЧ. ЕАОС посочва, че емисиите на NH_3 от земеделието допринасят за случаи на високи концентрации на прахови частици в някои европейски региони, надхвърлящи пределно допустимите стойности за $ФПЧ_{10}$, определени от Директивата за КАВ.

Въпреки че политиките на ЕС регулират земеделските практики, напредъкът при намаляването на емисиите на атмосферни замърсители от сектора на земеделието е много бавен, а от 2012 г. насам емисиите на NH_3 са се увеличили. ЕАОС отбелязва, че въпреки наличието на технически и икономически осъществими мерки, например в областта на агрономията, животновъдството или енергетиката, те все още не са приети в необходимия мащаб и интензивност, за да доведат до значително намаляване на емисиите.

Плановете на държавите членки за подобряване на качеството на въздуха не подкрепят достатъчно финансираните от ЕС проекти. Например в Краков се изпълнява схема за замяна на котли, но без националните органи да са ограничили предлагането на неефективни котли или нискокачествени въглища.

Има обаче и добри примери за финансирани от ЕС проекти, които са допринесли пряко за намаляване на местните емисии, както е определено в плановете за качество на въздуха на държавите членки. Такъв е случаят например при замяната на стари дизелови автобуси с автобуси, работещи със сгъстен природен газ (СПГ), както и при схемата за замяна на котли в Острава. Между тях са и проектите за модернизиране на неефективни битови отоплителни системи (в Краков) и обществения транспорт (в Краков и София).

ЕАОС счита, че информираността на обществеността е основен елемент в борбата със замърсяването и намаляването на вредните му ефекти, а СЗО подчертава, че подобряването на прозрачността и широкият обмен на качествена информация в градовете ще даде допълнителни възможности на гражданите да участват продуктивно в процесите на вземане на решение. Директивата за КАВ определя алармени прагове за SO_2, NO_2 и O_3, но не и за ФПЧ, и изисква от държавите членки да предоставят подробна информация на обществеността. Гражданите могат да имат ключова роля в мониторинга на това дали държавите членки изпълняват Директивата за КАВ, по-специално когато постигането на резултати е свързано с трудни политически избори. Действията на местно ниво са важни, но изискват обществена осведоменост — само ако гражданите са информирани, те могат да вземат участие в политиките и да предприемат действия, когато е уместно, в т.ч. да променят собственото си поведение.

В най-близко бъдеще, при изготвяне на предложение към законодателите, Европейската Комисия (ЕК) следва да вземе предвид следните въпроси:

- Законът за климата и пакетът Fit for 55 с тяхната повишена климатична амбиция ще насърчат възприемането на технологии с ниски или нулеви емисии със съпътстващи ползи за качеството на въздуха (като незапалими възобновяеми източници на енергия, мерки за енергийна ефективност, електрическа мобилност). Предложенията за повишена амбиция включват повишена амбиция на системата на ЕС за търговия с емисии (ЕСТЕ), повишена амбиция на Регламента за споделяне на усилията на ЕС и по-строги стандарти за ефективност на емисиите на CO_2 за автомобили и микробуси, изискващи всички новорегистрирани автомобили и микробуси да бъдат с нулеви емисии от 2035 г. По-строгите стандарти за качество на въздуха съгласно това предложение ще донесат съпътстващи ползи за климата под формата на намалени емисии на парникови газове, особено емисии на CO_2, от изгарянето на изкопаеми горива, и намаляване на черния въглерод (BC), краткотраен климатичен фактор (SLCF).
- RePowerEU предлага действия за бързо намаляване на зависимостта на Европа от руските изкопаеми горива, включително общо намаляване на потреблението на енергия, диверсификация на вноса на енергия, заместване на изкопаемите горива и ускоряване на прехода към възобновяема енергия в производството на електроенергия, промишлеността, сградите и транспорта и интелигентни инвестиции. Ускоряването на тези действия може да е от полза и за качеството на въздуха.

- Да обмисли актуализацията на целевите и пределно допустимите стойности за ЕС (за ФПЧ, SO_2 и O_3) в съответствие с последните насоки на СЗО, намаляването на броя позволени превишавания на концентрациите, определени в стандартите (за ФПЧ, NO_2, SO_2 и O_3), както и определянето на краткосрочни норми за $ФПЧ_{2.5}$ и алармени прагове за ФПЧ;

- Подобряването на плановете за качество на въздуха, по-специално чрез ориентирането им към резултатите и изискването на ежегодно докладване относно изпълнението им, както и актуализирането им, когато е необходимо. Броят на плановете за качество на въздуха по райони следва да бъде ограничен;

- Да обмисли прецизирането на изискванията за разполагане на измервателни станции от транспортно-ориентиран и промишлен вид, за да се измерва по-добре най-високото излагане на населението на замърсяване на въздуха, както и да определи минимален брой измервателни станции от всеки вид (транспортно-ориентирани, промишлени или фонови);

- Да разгледа възможността да изиска поставянето на допълнителни пунктове за мониторинг, когато счита, че това е необходимо с оглед на по-доброто измерване на замърсяването на въздуха;

- Да изтегли по-рано крайния срок за докладване на валидираните данни (понастоящем до 30 септември на година n + 1) най-малко до 30 юни на годината n + 1, и изрично да изисква от държавите членки да предоставят актуални данни (в реално време);

- Да обмисли изрични разпоредби, които да осигурят правото на достъп на гражданите до правосъдие.

Целева дата на изпълнение: до края на 2027 г.

Много политики на ЕС имат отражение върху качеството на въздуха. Предвид значителните вреди, които замърсяването на въздуха нанася в човешки и икономически план, в последния Доклад на Европейската Сметната палата се посочва, че някои политики на ЕС все още не отразяват достатъчно добре важността на този проблем. Например, политиките в областта на климата и енергетиката, транспорта, промишлеността и земеделието съдържат елементи, които могат да окажат отрицателно влияние върху чистотата на въздуха.

По-малко от 1% от **финансирането** в рамките на политиката на **ЕС** за сближаване се отпуска пряко за мерки, насочени към качеството на въздуха. Други действия в рамките на политиката за сближаване обаче могат да допринесат непряко за чистотата на въздуха. Установено е, че финансираните от ЕС проекти не са достатъчно добре насочени и подкрепени от плановете на държавите членки за подобряване на качеството на въздуха, но има и добри примери. Например, че проектите по Програма LIFE помагат на гражданите да предприемат действия в стремежа им да подобрят качеството на въздуха в съответните им държави членки и да насочват по-добре финансираните от ЕС действия.

Осведомеността и **предоставянето на информация** на гражданите имат изключителна роля за преодоляване на замърсяването на въздуха. В последните години гражданите все по-активно се ангажират с въпросите на качеството на въздуха, а националните съдилища в няколко държави членки често решават в полза на правото на гражданите на чист въздух. Въпреки това Европейската Сметната палата установи, че за разлика от другите директиви в областта на околната среда Директивата за КАВ не съдържа конкретни разпоредби за гарантиране на правата на гражданите за достъп до правосъдие и, че предоставената на гражданите информация за качеството на въздуха е донякъде неясна.

За да подобри качеството на информацията, достъпна за гражданите, Комисията следва:

- Да определи и обобщи с помощта на здравни специалисти най-важната информация, която Комисията и отговорните органи на държавите членки следва да предоставят на гражданите (в т.ч. относно въздействието върху здравето и препоръки за адаптиране на поведението).

- Да помага на държавите членки да приемат най-добрите практики за комуникация и ангажиране на гражданите с въпросите, свързани с чистотата на въздуха.

- Да публикува информация за класирането на районите за оценка и управление на въздуха с най-добрите и най-лошите стойности, постигнати всяка година, и да споделя добрите практики, прилагани от най-успешните райони.

- Да разработи онлайн инструмент, който да позволи на гражданите да докладват случаите на влошено качество на въздуха и да предоставят обратна информация на Комисията относно действията на държавите членки за постигане на добро качество на въздуха.

- Да помага на държавите членки да разработят лесни за ползване инструменти за достъп на широката общественост до информация и данни от мониторинга на качеството на въздуха (например приложения за мобилни телефони и/или целеви страници в социалните медии).
- Заедно с държавите членки, да потърси съгласие за хармонизиране на индексите за качество на въздуха.

6. ОСНОВНИ ДИРЕКТИВИ, УСТАНОВЯВАЩИ НОРМИ ЗА ИЗТОЧНИЦИТЕ НА ЕМИСИИ

Правното основание за действие на ЕС по отношение на качеството на въздуха е в членове 191 и 192 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС), относно околната среда. Тези членове упълномощават ЕС да действа за опазване, защита и подобряване на качеството на околната среда, защита на човешкото здраве и насърчаване на мерки на международно ниво за справяне с регионални или световни екологични проблеми. Същото правно основание е в основата на настоящите директиви за качеството на атмосферния въздух. Като се има предвид, че това е област на споделена компетентност между ЕС и държавите-членки, действията на ЕС трябва да зачитат принципа на субсидиарност.

Законодателството на ЕС относно източниците, което е свързано най-много с емисиите на замърсители на въздуха, включва Директивата за националните тавани за емисии (НТЕ), която е насочена към общо намаляване на емисиите, Директивата за емисиите от промишлеността (ДЕП) и Директивата относно средните горивни инсталации за промишлени източници; Регламентите за стандартите Евро 5 и Евро 6 за емисии от превозни средства и други директиви в областта на транспорта; и Директивата за екодизайн и нейните регламенти за изпълнение по отношение на топлоснабдяването и охлаждането за домакинствата.

- **Директива за националните тавани за емисиите (НТЕ)**

Докато Директивата за КАВ определя пределно допустими стойности за замърсяването, където то възниква, Директивата за НТЕ е насочена към емисиите на национално ниво. Тя изисква всяка държава членка да се ангажира с намаляване на своите емисии на SO_2, NO_X, НМЛОС, NH_3 и $ФПЧ_{2.5}$ (но не изрично $ФПЧ_{10}$) до 2020 г., както и до 2030 г. и след това.

Директивата, която е приета през 2001 г. и преразгледана през 2016 г., отразява международните ангажименти за намаляване на замърсяването на въздуха, приети от ЕС и неговите държави членки в Икономическата комисия за Европа на Организацията на обединените нации (ИКЕ на ООН). ЕС и държавите членки докладват своите емисии на тази комисия.

През 2010 г. — целева дата, определена от Директивата за НТЕ от 2001 г., 12 държави членки не са изпълнили нито една от целите за таван на емисиите.

- **Директива за емисиите от промишлеността (ДЕП) и Директива относно средните горивни инсталации**

Тези директиви имат за цел да постигнат високо ниво на защита на човешкото здраве и околната среда в ЕС чрез намаляване на вредните промишлени емисии. Те определят задължителни норми за NO_X, SO_2 и прах (който включва ФПЧ).

Съгласно тези директиви около 50 000 промишлени инсталации трябва да получат разрешителни за извършване на дейност от националните отговорни органи на държавите членки и да прилагат най-добрите налични техники (НДНТ).

Директивата за ДЕП се прилага за големи промишлени инсталации в различни сектори — енергийната промишленост, производството и обработването на метали и промишлените отрасли за производство на минерали, химикали и управление на отпадъци и други. Тя включва конкретни разпоредби относно изгарянето на горива от инсталации с обща номинална входяща топлинна мощност от 50 мегавата (MW) или повече. Това обхваща около 3 500 централи, от които 370 много големи централи на базата на биомаса и твърди горива с топлинна мощност от над 300 MW, действащи в ЕС.

През юли 2017 г. Комисията е приела Решение за изпълнение въз основа на нов референтен документ за актуализация на НДНТ за големи горивни инсталации. Разрешителните за тези инсталации трябва да са актуализирани в съответствие със заключенията за НДНТ и свързаните с тях нива на емисиите на замърсители до 2021 г.

Директивата относно средните горивни инсталации се прилага, с известни изключения, за горивните инсталации, чиято номинална входяща топлинна мощност е равна на или по-голяма от 1 MW и по-малка от 50 MW, независимо от използвания вид гориво.

На 26.10.2022 г. Комисията предложи **по-строги правила относно замърсителите на атмосферния въздух, повърхностните и подземните води** и **пречистването на градските отпадъчни води**. Качеството на въздуха и водата са от съществено значение за здравето на хората и екосистемите. Само по себе си замърсяването на въздуха причинява преждевременна смърт на близо 300 000 европейци всяка година, а предложените нови правила ще намалят с повече от 75% за десет години смъртните случаи, настъпили в резултат на основния замърсител - $ФПЧ_{2,5}$, чиито нива надвишават тези в насоките на Световната здравна организация. По отношение на въздуха и водата всички **нови правила** осигуряват ясна **възвръщаемост на инвестициите** благодарение на ползите за здравеопазването, икономиите на енергия, производството на храни, промишлеността и биологичното разнообразие. Като извлича поуки от действащото законодателство, Комисията предлага едновременно да се намалят разрешените нива на замърсителите и да се подобри прилагането, така че целите за намаляване на замърсяването да се постигат по-често на практика. Направените предложения представляват ключов напредък за постигане на амбициозната цел на Европейския зелен пакт за нулево замърсяване до 2050 г., а именно околна среда без вредно замърсяване. Те също така отговарят на конкретни искания, отправени на Конференцията за бъдещето на Европа.

7. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ПРОМЯНА В НОРМАТИВНАТА БАЗА

На 25 март 2021 г. Европейския парламент издаде резолюция относно прилагането на директивите относно качеството на атмосферния въздух: Директива 2004/107/ЕО и Директива 2008/50/ЕО (обмисля се тяхното обединяване), където направи препоръки към Европейската Комисия:

- Макар, че трите стълба на политиката на ЕС за чист въздух и директивите на ЕС за качеството на атмосферния въздух да показаха своята ефективност при определянето на общи стандарти на ЕС за качеството на въздуха и улесняването на събирането и обмена на информация относно качеството на въздуха, те успяха само частично да намалят замърсяването на въздуха и неблагоприятните последици от него за здравето, качеството на живота и околната среда. Голям брой държави членки все още не спазват изцяло настоящите стандарти за качество на въздуха и не са предприели достатъчно действия за подобряване на качеството на въздуха и свеждане на превишенията до минимум, дори след започването от Комисията на производства за установяване на нарушение и след издаването на съдебни разпореждания, с които се изисква спазване на директивите за качеството на атмосферния въздух;
- В по-голямата част от европейската територия се наблюдава повишаване на заболеваемостта от няколко свързани със замърсяването на въздуха болести, като например астма, болести, причинени от невротоксини, и болести, причинени от ендокринни нарушители;
- Като се има предвид сложното естество на замърсяването на въздуха (например образуването на вторични прахови частици и преноса на замърсяване на въздуха в световен мащаб и в рамките на ЕС), Комисията разработва нова политика в областта на качеството на въздуха, за да гарантира интегриран и цялостен подход при определяне на мерките за чистота на въздуха;
- Директивите за качеството на атмосферния въздух се основават на стандарти за качеството на въздуха, които се използват вече между 15 и 20 години, и някои от тях не кореспондират с настоящите насоки на СЗО и прогнозните референтни нива, основаващи се на прекомерния риск от рак през целия живот, както и с нивата, предложени от най-новите научни доказателства за въздействието върху човешкото здраве и околната среда. В рамките на Европейския зелен пакт, за преразглеждане на стандартите за качество на въздуха Комисията ще приведе изцяло в съответствие стойностите на $ФПЧ_{10}$, $ФПЧ_{2,5}$, SO_2 и O_3 с насоките на СЗО, както и стойностите на бензена (C_6H_6) и бензо(а)пирена (BaP) с референтните нива на СЗО, чрез законодателни промени в директивите за качеството на атмосферния въздух след приключването на цялостна оценка на въздействието върху здравните, екологичните, обществените и икономическите аспекти. Понастоящем насоките на СЗО са в процес на преразглеждане и публикуването им е предстоящо. Необходимо е да се актуализират стандартите на ЕС за качество на въздуха като вземе под внимание най-новите стойности на критичните натоварвания за защита на екосистемите, посочени в Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния;

- Според данни на Европейската агенция за околна среда, и въпреки намаляването на емисиите на $ФПЧ_{10}$, по-голямата част от градското население в европейските държави, е изложено на концентрации, които превишават годишната референтна стойност, препоръчана в насоките на СЗО. Комисията ще предложи законодателство, когато съществуват правни пропуски, като същевременно проучи и съпътстващите ползи за другите измерения на замърсяването, например шума. Комисията трябва да проучи и последиците от замърсяването на въздуха на закрито и възможните законодателни решения във връзка с всички съответни източници на замърсяване на въздуха на закрито;
- Европейският парламент препоръчва преразгледаните стандарти за качество на въздуха и изискванията за мониторинг, да обхващат и други нерегулирани замърсители с доказано отрицателно въздействие върху здравето и околната среда в ЕС, като например ултрафини частици, промишлени сажди, живак и амоняк;
- Европейският парламент призовава Комисията да предложи замяна на настоящите целеви стойности (O_3, As, Cd, Ni и BaP) с пределно допустими стойности. Годишните стандарти позволяват пиковете в концентрациите на замърсители да остават незабелязани, особено в случая на $ФПЧ_{2,5}$;
- Комисията трябва да изготви списък за наблюдение на веществата или съединенията, пораждащи безпокойство за здравето сред обществеността или научната общност („списък за наблюдение“), като например пластмасови микрочастици, за да се даде възможност за последващи действия във връзка с новите знания относно значението на тези нововъзникващи съединения и вещества за човешкото здраве, както и за най-подходящите подходи и методологии за мониторинг.

Измерване на замърсяването на въздуха:

- Необходимо е качеството на въздуха да се измерва от държавите членки на подходящите места и при източници на емисии, за да се избегне подценяване или надценяване на замърсяването на въздуха и да се получат представителни резултати; да подобрят своите мрежи за мониторинг, да засилят познанията за нивата на замърсителите, съществуващи на тяхна територия, и да направят оценка на нивото на своята мрежа за мониторинг на качеството на въздуха с оглед на идентифицирането на хронични и епизодични ситуации на атмосферно замърсяване и предприемането на действия за тяхното разрешаване. Комисията трябва да се увери, че пунктовете за вземане на проби са съпоставими и представителни за конкретна област, включително чрез предоставяне на незабавна подкрепа на държавите членки при създаването на комбинация от стационарни станции за мониторинг, от една страна, и моделиране, от друга, придружени по желание от пасивни пунктове за вземане на проби, за да гарантира представителни резултати и да избегне системни недостатъци, както и чрез обучение и наемане на експерти, гарантиране на по-голяма точност при инспекциите, контрола и мониторинга и създаване на платформа за обмен на добри практики; подчертава необходимостта от непрекъснато обучение на нови експерти, включително преквалификация на хора, които са работили в други области и които желаят да упражняват дейност в тази област, както и на безработни млади хора;
- Държавите членки са създали мрежа за мониторинг на качеството на въздуха въз основа на общи критерии, определени в директивите за качеството на атмосферния въздух, с над 4 000 станции за мониторинг и 16 000 пунктове за вземане на проби. Комисията трябва да предостави незабавни насоки на държавите членки чрез акт за изпълнение в съответствие с член 28 от Директива 2008/50/ЕО как да създават своите мрежи за мониторинг; да установи нови задължителни правила за разполагането на станции за мониторинг и пунктове за вземане на проби, или да се определи минимален брой станции за измерване по вид източник на емисии (транспорт, промишленост, селско стопанство или жилища);
- По-ефективната мрежа за мониторинг на качеството на въздуха трябва също така да може да измерва въздействието на основните източници на замърсяване върху стандартите за качество на въздуха в съседните селища и защитени екосистеми и да предоставя повече информация относно набора от замърсители, които се оценяват;
- Да представи мерки за насърчаване на инвестициите от страна на държавите членки с цел подобряване на мрежите за мониторинг, включително изграждането на станции за мониторинг и обучението и наемането на специалисти и анализатори, и да въведе по-строги процедури за надзор, контрол и мониторинг;
- Предлага да се въведе комбинация от стационарни станции за мониторинг, от една страна, и моделиране, от друга, придружени по избор от пасивно вземане на проби, тъй като високата

променливост на замърсителите на въздуха трудно се отчита със стационарни станции за мониторинг, като взема предвид най-новите технически измервателни системи, норми и стандарти;

- Отчита се необходимостта от адекватно и по-добро отразяване на човешката експозиция на замърсяване на въздуха в законодателството на ЕС и да се включат нови показатели в индексите за качество на въздуха, като например гъстотата на населението около станциите за мониторинг и пунктовете за вземане на проби, за да установи критерии за „обща експозиция на населението“ и разпоредби за представителността на пунктовете за наблюдение, както и за да сподели в тази връзка съществуващите най-добри практики, като например създаването на приоритетни области за подобряване на качеството на въздуха, като се прилагат едни и същи стандарти за качество на въздуха в цяла Европа.

Поуките от кризата с COVID-19:

- Пандемията от COVID-19 е пример за неразривната връзка между човешкото здраве и здравето на екосистемите и е необходимо да се включат поуките, извлечени от пандемията от COVID-19 във връзка със замърсяването на въздуха, при разработването на нови политики;
- Ограничителните мерки за контрол на разпространението на пандемията доведоха до драстично временно намаляване на трафика и промишлената дейност и последиците от това са безпрецедентно намаляване на емисиите и замърсяването на въздуха в континентален мащаб, като концентрациите на замърсители бяха доста под законоустановените пределно допустими стойности и препоръките на СЗО, като по този начин ясно показаха въздействието на човешките дейности върху околната среда. Отбелязва се със съжаление, че продължително, дългосрочно излагане на замърсяване на въздуха може да влоши въздействието на респираторните вируси като COVID-19. Значителното намаляване на замърсяването на въздуха в дългосрочен план би донесло значителни ползи за човешкото здраве, както и за земеделието и природните екосистеми. Борбата със замърсяването на въздуха трябва да бъде в основата на плана на ЕС за възстановяване и че задължителните изисквания на ЕС за качество на въздуха и тяхното ефективно прилагане са от ключово значение за гарантиране на здравето на гражданите и подобряване на тяхната устойчивост спрямо бъдещи заплахи за здравето;
- Кризата, предизвикана от COVID-19, показа, че намаляването на движението на моторни превозни средства и промените в моделите на мобилност са ефективен инструмент за намаляване на замърсяването на въздуха в градовете. Следователно следва да се насърчават добри практики като пазаруване в близост, доброволна работа от разстояние, електронна администрация или въвеждане на стъпаловидното работно време.

Насърчаване на успешни местни политики за качеството на въздуха:

- Ясни тенденции на намаляване на замърсяването на въздуха могат да се наблюдават главно, когато политиките се прилагат в комбинация и сътрудничество между националните, регионалните и местните органи. Необходимо е държавите членки да разработят последователни и дългосрочни стратегии за по-чист въздух и правни разпоредби към директивите за качеството на атмосферния въздух, за да предотврати възможността местните политики и мерки, които са доказали своята ефективност за подобряване на качеството на въздуха, да бъдат отменени без задълбочен анализ или оценка;
- Европейският парламент призовава Комисията да предостави техническа помощ и експертен опит на националните, регионалните и местните органи, които срещат трудности при прилагането и изпълнението на законодателството в областта на качеството на въздуха; да насърчава държавите членки и местните и регионалните органи да разработят и приложат стратегически и основани на факти планове за устойчива градска мобилност, целящи координирано планиране на политики, стимули и субсидии, насочени към различните сектори и видове транспорт, както и инвестиции в устойчив и достъпен обществен транспорт, мерки за обновяване на наличния автомобилен парк, инвестиции в технологии, свързани с чисти видове транспорт и с мобилността като услуга, както и за инфраструктура за активна и споделена мобилност с нулеви емисии, зони с ниски емисии, схеми за зареждане на превозни средства и свързани с търсенето мерки за повишаване на осведомеността на обществеността и ускоряване на комуникационните дейности, свързани с ролята на ЕС в борбата със замърсяването на въздуха;
- Необходимо е градовете да бъдат по-здравословни и да се постигне значително намаляване на нивата на замърсяване на въздуха чрез разработване на устойчиви градоустройствени планове, включващи мерки като създаването на зелени площи, пешеходни и свободни от автомобили райони в

градските центрове, както и насърчаване на ходенето пеша и колоезденето, използването на достъпен обществен транспорт, на решения за споделена и устойчива мобилност, като същевременно се гарантира съвместното съществуване с моторизирания транспорт. Широките и добре поддържани настилки и велосипедни алеи, по които движението е безпрепятствено, с акцент върху централните улици за пътуване до работното място и интегрирани в съществуващите пътни мрежи, като същевременно са надеждно отделени от автомобилните ленти, могат да стимулират активното пътуване като колоезденето и ходенето пеша; настоятелно призовава националните, регионалните и местните органи да приемат съответно амбициозни политики и мерки. В градовете, където се прилага принципът за „15-те минути“, т.е. домовете, работните места, обществените услуги и магазините са достъпни в рамките на 15 минути пеша или с обществен транспорт, следва да формират основата на дългосрочното градско планиране. Да учреди годишна награда за градовете или регионите, които са предприели най-добрите мерки с видими последици и конкретни резултати за намаляване на замърсяването на въздуха, за да насърчи местните и националните органи да бъдат по-активни и ефикасни и да популяризира тези мерки на европейско равнище;

- В стратегията на Комисията за устойчива и интелигентна мобилност се призовава за увеличаване на дела на колективния транспорт, ходенето пеша и колоезденето, както и за автоматизирана, свързана и мултимодална мобилност, с цел значително намаляване на замърсяването и задръстванията от транспорта, особено в градовете, и подобряване на здравето и благосъстоянието на гражданите;
- Необходими са подходящи инвестиции в широкообхватна велосипедна инфраструктура, особено в градските райони, за да се гарантира безопасността на всички уязвими участници в пътното движение и да се увеличи привлекателността на колоезденето като ефективно и здравословно средство за пътуване до работното място; подчертава, че е важно да се осигури безпроблемната интермодалност между железопътния транспорт и колоезденето, за да се предложи устойчиво пътуване до работното място между селските и градските райони; за тази цел насърчава разширяването на мрежата EuroVelo.

Въздействието на политиките на ЕС върху качеството на въздуха

- Обявяването на плана за действие на Комисията за нулево замърсяване припомня тясната връзка между опазването на природата и качеството на въздуха и подчертава, че замърсяването на въздуха е тежест, която изисква цялостен подход, тъй като оказва отрицателно въздействие върху екосистемите на почвата и на водите чрез еутрофикация и повишаване на киселинността. Всички нови мерки ще бъдат безполезни, ако на качеството на въздуха не се даде необходимият приоритет и то не бъде включено във всички политики на ЕС в съответствие с най-новите научни данни и законодателството на ЕС относно източниците на емисии, като например в областта на климата, енергетиката, транспорта, промишлеността, селското стопанство и управлението на отпадъците, като същевременно се гарантира, че няма противоречия и са налице по-добри полезни взаимодействия между политическите области;
- Поради нарастващата връзка между замърсяването на въздуха и изменението на климата, както се вижда от нарастващите концентрации на озон, предизвикани от повишаване на температурите и по-често повтарящи се топлинни вълни; счита, че цялостният подход за борба със замърсяването на въздуха е съвместим с анализ за всеки отделен случай на специфичните характеристики на всеки замърсител, например за озон, безцветен газ с остра миризма, който не е основен замърсител и за предотвратяването на който са необходими мерки за намаляване на прекурсорите (NOx и летливите органични съединения (ЛОС)) в дългосрочен план;
- Необходимо е Комисията и държавите членки да оценят ефективността на цялото законодателство в областта на емисиите и да го укрепят, като същевременно гарантират ефективното му прилагане. Намаляването на емисиите при източника е единственият ефективен начин за гарантиране на чист въздух. Повечето държави членки няма да изпълнят своите задължения за намаляване на емисиите за 2030 г. съгласно директивата за НТЕ. И затова има необходимост от строги мерки за намаляване на емисиите във всички сектори, в частност при автомобилния и морския транспорт, въздухоплаването, промишлените инсталации, сградния фонд, селското стопанство и производството на енергия, за да се предотврати прехвърлянето на емисии извън ЕС, което допълнително би засилило въздействието на трансграничното замърсяване на въздуха върху качеството на въздуха в ЕС;
- Мерките на ЕС за намаляване на емисиите между секторите трябва да очертаят ясно пътя към нулеви емисии и нулево замърсяване от тези сектори чрез съгласуван подход на политиките при регулирането на емисиите на парникови газове и емисиите от замърсители;

- Комисията да ограничи до стриктния минимум използването на корекции на инвентаризацията на емисиите и да разгледа дали държавите членки са предприели действия за компенсиране на евентуални непредвидени емисии от определени сектори, преди да подадат заявление за корекция на инвентаризациите на емисиите;
- Емисиите на метан не са регулирани от законодателството на ЕС в областта на замърсяването на въздуха и не са специално уредени в рамките на политиката на ЕС в областта на климата; приветства наскоро публикуваната стратегия на ЕС за намаляване на емисиите на метан и насърчава Комисията да предприеме ефективни мерки по отношение на необходимостта от минимизиране на емисиите на метан, най-вече от селското стопанство и отпадъците;
- Докато при емисиите на повечето замърсители на въздуха продължава да се наблюдава тенденция към намаляване в целия Европейски съюз, емисиите на амоняк (NH_3), по-специално от селскостопанския сектор, продължават да нарастват, което представлява предизвикателство за държавите членки на ЕС, за спазване на ограниченията на ЕС за замърсяване на въздуха. В градските райони около 50% от въздействието на замърсяването на въздуха върху здравето се дължи на емисиите на амоняк, тъй като амонякът е ключов прекурсор на праховите частици. Затова е необходимо разработване на национални стратегически планове в областта на общата селскостопанска политика (ОСП) като възможност за борба със замърсяването на въздуха от селскостопанския сектор, както и намаляване на тези емисии в рамките на Директивата относно емисиите от промишлеността (ДЕП);
- Преразглеждане на ДЕП с цел по-добро справяне със замърсяването от големи промишлени инсталации, насърчаване на промишлената дейност с най-малко отрицателно въздействие върху околната среда и за привеждането им в пълно съответствие с политиките на ЕС в областта на околната среда, климата, енергията и кръговата икономика. Комисията да въведе задължение за държавите членки да предоставят на обществеността информация относно спазването и разрешителните;
- Би било от полза в ДЕП да се включат други сектори, да се ограничат до минимум дерогациите от директивата, да се преразгледат настоящите най-добри налични техники (НДНТ), да се възприеме последователен, ориентиран към резултатите подход за насърчаване на промишлената дейност с най-малко отрицателно въздействие върху околната среда и да се интегрират разпоредби, които стимулират напредъка, в рамките на разрешителния етап или в процеса на определянето на референтните документи за най-добри налични техники;
- Насърчават се местните органи да прилагат, включително като част от своите планове за качество на въздуха, информационни кампании и схеми за стимулиране на санирането на сгради и подмяната на стари, неефективни и замърсяващи системи за отопление и охлаждане на жилища, които са отговорни за голяма част от замърсяването на въздуха с опасни за здравето вещества. Счита се, че централното отопление, основано на устойчиви решения, може да бъде добра алтернатива на разпръснатите и силно неефективни индивидуални източници на отопление;
- Производството на електроенергия, използващо твърди горива, ще бъде основният източник на емисии на живак във въздуха в Европа в обозримо бъдеще. Затова държавите членки постепенно да изведат от употреба най-късно до 2030 г. въглищата като източник на енергия;
- Макар и свързаните с транспорта емисии на повечето замърсители да са намалели значително през последните десетилетия, в ЕС продължават да съществуват постоянни горещи точки, където равнищата на замърсяване на въздуха са твърде високи, по-специално в градските райони, където все още почти едно от всеки шест лица е изложено на концентрации на замърсяване на въздуха, превишаващи стандартите на ЕС за качество на въздуха, що се отнася до някои замърсители. Прекомерните равнища на замърсяване на въздуха от транспорта представляват особен риск за здравето на хората, живеещи в градски райони и в близост до транспортни възли;
- Автомобилният транспорт е основният източник на азотни оксиди (NO_x) в Европа. Необходимо е Комисията да разработи строги стандарти на ЕС за замърсяването на въздуха от емисиите на автомобилите (бъдещи стандарти Евро 7 за лекотоварни автомобили и Евро 7 за тежкотоварни автомобили) по технологично неутрален начин, който не прави разлика между горивата; подчертава, че новите процедури за изпитване на превозните средства следва да бъдат преразгледани, за да се разшири обхватът на измерваните замърсители, да се увеличи тяхната точност и ефективност и да се премахнат правните пропуски, като по този начин се гарантира, че стандартите за емисии наистина се спазват при реални условия на движение.

8. ПО-ЧИСТ АТМОСФЕРЕН ВЪЗДУХ ДО 2030 Г., ЦЕЛ ЗА НУЛЕВО ЗАМЪРСЯВАНЕ ДО 2050 Г.

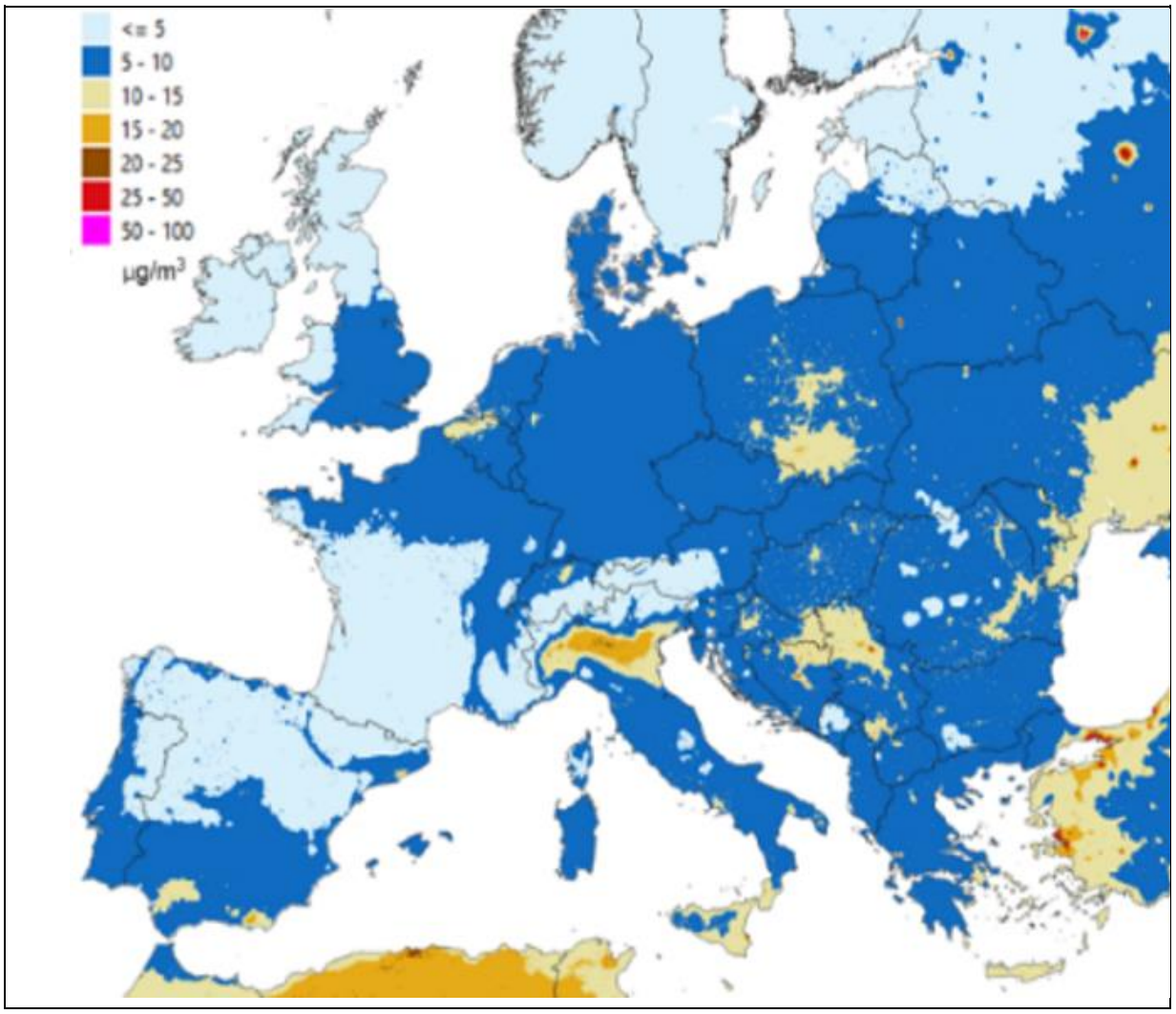
С предложеното преразглеждане на директивите за качеството на атмосферния въздух ще бъдат определени **междинни стандарти на ЕС за качество на въздуха до 2030 г.**, приведени в по-тясно съответствие с насоките на Световната здравна организация, като същевременно ЕС ще поеме курс за постигане на **нулево замърсяване на въздуха най-късно до 2050 г.** във взаимодействие с усилията за неутралност по отношение на климата. За тази цел предлагаме редовен преглед на стандартите за качество на въздуха, за да ги подлагаме на нова оценка в съответствие с най-новите научни доказателства, както и с развитието на обществото и технологиите. Предлага се годишната пределно допустима стойност за основния замърсител – фини прахови частици ($ПЧ_{2,5}$) да бъде намалена с повече от 50%.

Преразглеждането ще гарантира, че хората, страдащи от влошаване на здравето в резултат на замърсяването на въздуха, имат **право на обезщетение** в случай на нарушение на правилата на ЕС за качеството на въздуха. Те също така ще имат право да бъдат представлявани от неправителствена организация чрез **колективни искове за обезщетение за вреди.** Предложението също така ще внесе повече яснота относно **достъпа до правосъдие, ефективните санкции** и **по-добрата публична информация** относно качеството на въздуха. Новото законодателство ще подпомогне местните органи чрез укрепване на разпоредбите относно **мониторинга**, **моделирането** и подобряването на **плановете за качество на въздуха**.

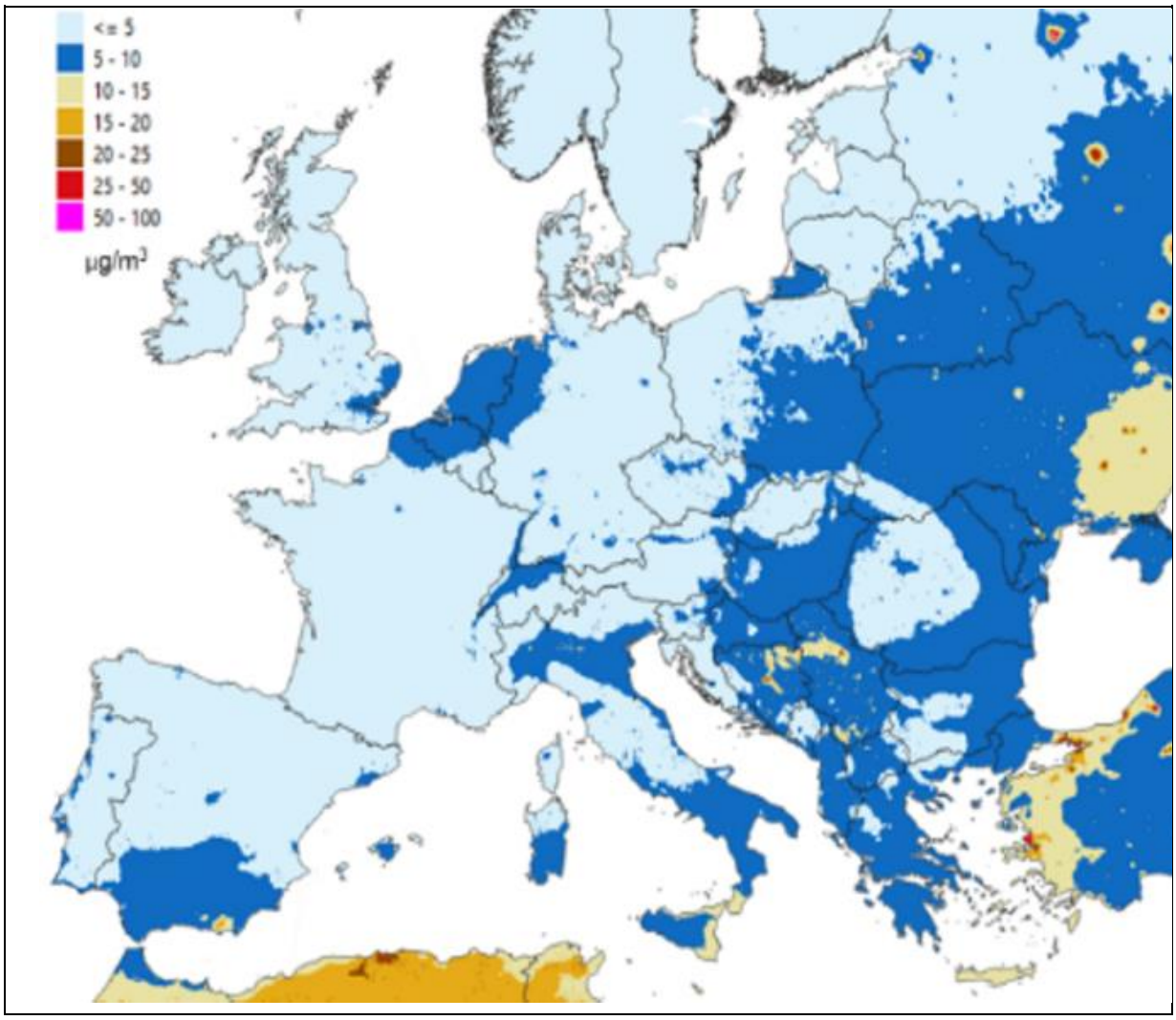
Направените предложения оставят на националните и местните власти да определят конкретните мерки, които ще предприемат за постигане на стандартите. В същото време съществуващите и новите политики на ЕС в областта на околната среда, енергетиката, транспорта, селското стопанство, научните изследвания и иновациите и други области ще имат значителен принос за това, както е описано подробно в информационния документ.

Днешното предложение ще спомогне за постигането на драстично подобряване на качеството на въздуха в Европа до 2030 г., което ще доведе до брутни годишни ползи, оценени на 42 милиарда евро и 121 милиарда евро през 2030 г., за по-малко от 6 милиарда евро годишно.

Фигура 3 – Нива на ПЧ$_{2,5}$ през 2020 г.

Фигура 4 – Нива на ПЧ$_{2,5}$ през 2030 г.

(Насоки на СЗО: <5 µg/m³, годишно; Предложение за 2030 г.: <10 µg/m³; настояща директива: <25 µg/m³)

Замърсяването на въздуха е най-голямата екологична заплаха за здравето и водеща причина за хронични заболявания, включително инсулт, рак и диабет. То е неизбежно за всички европейци и засяга по непропорционален начин чувствителни и уязвими социални групи. Замърсеният въздух вреди и на околната среда, като причинява подкиселяване, еутрофикация и вреди на горите, екосистемите и културите.

Емисиите от битовото отопление, съгласно приетата на 5 юни 2019 г. Национална програма за подобряване на качеството на атмосферния въздух (КАВ) 2018 – 2024 г., както и съгласно общинските програми за качество на въздуха, са основна причина за значителния брой превишения на нормите за качество на въздуха по показател фини прахови частици (ФПЧ$_{10}$) през зимния период. За решаване на този проблем, който поражда негативни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, както и за изпълнението на решението на Съда на ЕС по дело С-488/15, с което България е осъдена за неспазване на нормите за ФПЧ$_{10}$ на територията на страната, една от приложимите мерки е въвеждането на изисквания за качеството на твърдите горива (въглища и брикети), използвани от населението за битово отопление. Изпълнението на тази мярка е заложено и в Националната програма за подобряване на КАВ. В изпълнение на тази законодателна мярка, бе приета Наредба за изискванията за качеството на твърдите горива, използвани за битово отопление, условията, реда и начина за техния контрол с Постановление на Министерския съвет №22 от 17.02.2020 г. (Обн., ДВ, бр. 15 от 21.02.2020 г.). С Наредбата са въведени

норми за допустимо съдържание на обща сяра (до 1,3%), пепел (до 15%) и обща влага (до 20%) във въглищата и брикетите за битово отопление. Основават се на необходимостта от постигане на реален ефект от прилагането на наредбата. Въведени са изисквания за пакетиране и етикетиране на твърдите горива, което да осигури ефективен контрол и проследимост на продукта. Определен е редът за оценяване на съответствието с изискванията за качество от лицата, които пускат на пазара твърди горива. Определени са условията, редът и начинът за контрол на качеството на тези горива, като контролните функции се осъществяват от Държавната агенция за метрологичен и технически надзор. Определени са условията и редът за унищожаване или безвъзмездно предоставяне на арбитражни проби от твърди горива или отнети в полза на държавата твърди горива.

Независимо от изпълнените мерки, постигнатият напредък и отбелязаната положителна тенденция за намаляване нивата на замърсяване и за постигане на нормите за качество на въздуха в допълнителни общини, на 3 декември 2020 г. Европейската Комисия взе решение за сезиране на Съда на ЕС по чл.260, §2 от ДФЕС с искане за налагане на финансови санкции на България.

През 2020 г. са приети и следните нормативни актове:

- Наредба за изменение и допълнение (НИД) на Наредба №7 от 21 октомври 2003 г. за норми за допустими емисии на летливи органични съединения, изпускани в околната среда, главно в атмосферния въздух в резултат на употребата на разтворители в определени инсталации (обн., ДВ, бр. 95 от 06.11.2020 г.), във връзка с изпълнение на Решение №704 от 5 октомври 2018 година за приемане на мерки за трансформация на модела на административно обслужване (Решение №704);
- НИД на Наредба № 16 от 12 август 1999 г. за ограничаване емисиите на летливи органични съединения при съхранение, товарене или разтоварване и превоз на бензини (обн., ДВ, бр. 95 от 06.11.2020 г.), във връзка с изпълнение на Решение №704.

9. СЛЕДВАЩИ СТЪПКИ

Представените по-горе предложения ще бъдат разгледани от Европейския парламент и Съвета в рамките на обикновената законодателна процедура. След като бъдат приети, те ще влязат в сила постепенно, с различни цели за 2030 г., 2040 г. и 2050 г., което ще даде време на промишлеността и органите да се адаптират и да инвестират, когато е необходимо. Европейският парламент и Съветът:

- подчертават, че е от решаващо значение да се стимулира пазарът на превозни средства с нулеви и ниски емисии и да се отправят препоръки към държавите членки, за да бъдат насърчени да прилагат широк набор от стимули за превозни средства с нулеви и ниски емисии, като същевременно се гарантира, че тези стимули са насочени към превозни средства с най-ниски емисии в реални условия; подчертават, че наличността и достъпността на инфраструктурата за зареждане, включително в частни и обществени сгради в съответствие с Директивата относно енергийните характеристики на сградите (ДЕХС), и конкурентоспособността на превозните средства с нулеви и ниски емисии са от съществено значение за по-широко приемане от страна на потребителите;
- считат, че за да се подобри качеството на въздуха в горещите точки, е от ключово значение да се премине към по-устойчива и по-малко замърсяваща транспортна система и да се разработи инфраструктура за мобилност, целяща намаляване на задръстванията, по-специално в градските райони, като същевременно се използват всички налични средства по възможно най-ефективен начин и се вземат предвид най-новите научни данни и технологични иновации; призовават Комисията да подпомага държавите членки при извършването на редовни проверки на качеството на тяхната транспортна инфраструктура, за да се определят областите, нуждаещи се от намаляване на натоварването и оптимизация, както и да се вземат подходящи мерки в тези области, включително чрез използване на наличното финансиране от ЕС и по-добро насочване на основните механизми за финансиране, например Европейския фонд за регионално развитие и Кохезионния фонд, с цел да се превърне качеството на въздуха в приоритет сам по себе си;
- подчертават, че е важно да се осъществи съществен преход от автомобилния транспорт към по-малко замърсяващи видове транспорт, например комбиниран транспорт, транспорт по вътрешни водни пътища и железопътен транспорт, в частност като се използва фактът, че 2021 г. е обявена за европейска година на железопътния транспорт; във връзка с това подчертават, че е необходимо спешно да се подобри и модернизира железопътната инфраструктура, като изцяло се приложи Европейската система за управление на железопътното движение, премахнат се съществуващите пречки и се доизградят

липсващите връзки, по-специално в рамките на трансевропейската транспортна мрежа; също така подчертава необходимостта допълнително да се улеснява и насърчава интер- и мултимодалността; счита, че за „последната миля“ и средните разстояния този подход следва да бъде съчетан с необходимостта от повишаване на ефективността и устойчивостта на автомобилния транспорт;

- подчертават, че най-ефективният начин за намаляване на замърсяването на въздуха от автомобилния транспорт е да се насърчи преминаването от конвенционални горива към по-чисти алтернативни горива, както е описано в Директива 2014/94/ЕС за разгръщането на инфраструктура за алтернативни горива; счита, че предстоящото преразглеждане на Регламент (ЕС) 2019/631 за определяне на стандарти за емисиите на CO2 от нови леки пътнически автомобили и от нови леки търговски превозни средства би ускорило навлизането на превозни средства с нулеви и ниски емисии;
- призовават Комисията и държавите членки да гарантират, че стандартите за емисии в настоящото законодателство се прилагат по-добре, както и да повишат осведомеността относно възможностите за привеждане на употребяваните автомобили в съответствие с екологичните стандарти, например чрез модернизиране;
- подчертават, че комбинираният транспорт на стоки допринася за намаляване на емисиите от транспорта, като насърчава преминаване от автомобилен товарен транспорт към видове транспорт с по-ниски емисии, в това число речни коридори с нулеви емисии;
- посочват, че е необходимо да се вземат предвид структурните ограничения, които могат да засегнат въвеждането на алтернативни видове транспорт в най-отдалечените региони и островите; призовават Комисията и правителствата на най-отдалечените региони да предвидят план за действие, насочен към предоставяне на стимули и специфично финансиране за транспорта в тези региони;
- подчертават, че замърсяването на въздуха от морския транспорт е причина за над 50 000 смъртни случая годишно в ЕС и че следователно трябва да бъде допълнително намалено; подчертават, че е необходимо ЕС да приеме подходящи и ефективни мерки за регулиране на морския транспорт; обръщат внимание на факта, че пристанищните градове, изправени пред допълнително замърсяване от корабоплаването, крановете, круизите и различните транспортни средства, трябва да разгледат тези аспекти, за да подобрят качеството на въздуха си; отбелязват със загриженост, че вредното въздействие на корабите върху качеството на въздуха продължава да се увеличава с разрастването на сектора; призовават Комисията спешно да изпълни своя ангажимент за регулиране на достъпа на най-замърсяващите кораби до пристанищата и да задължи акостиралите кораби да използват наличната инфраструктура за презареждане с електроенергия и гориво, като например наземно електроснабдяване с цел намаляване на емисиите на замърсители, като по този начин се защитават крайбрежните райони и тяхното население; призовават Комисията и държавите членки да въведат „стандарт за престой на котвена стоянка с нулеви емисии“ във всички европейски пристанища;
- подчертават, че зоните за контрол на емисиите са съществен инструмент за ограничаване на замърсяването на въздуха от корабоплаването и допринасят за справяне с изменението на климата, като намаляват неблагоприятното въздействие върху здравето на човека и морското биологично разнообразие; поради това призовават за разширяването на зоните за контрол на емисиите, така че да обхванат всички морета в ЕС; призовават държавите членки да контролират стриктно зоните за контрол на емисиите в своите териториални води;
- подчертават въздействието на въздухоплаването върху замърсяването на въздуха и съответните отрицателни последици за здравето; във връзка с това припомнят, че снабдяването с електроенергия на неподвижни самолети на летищата може да подобри качеството на въздуха, и поради това настоятелно призовават държавите членки да гарантират, че техните национални рамки за политиката отчитат необходимостта от инсталиране на захранване с електроенергия на летищата в съответствие с Директива 2014/94/ЕС.

10. ПРИЛАГАНЕ НА ДИРЕКТИВИТЕ ЗА КАЧЕСТВОТО НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ

Европейският парламент и Съветът предупреждават, че към февруари 2021 г. има 31 неприключени производства за установяване на нарушение срещу 20 държави членки във връзка с прилагането на директивите за качеството на атмосферния въздух;

- признават, че някои от тези производства за установяване на нарушение са в ход от 2009 г. насам и че въпреки текущите производства за установяване на неизпълнение на задължения продължават да се

наблюдават превишения на концентрацията на замърсяване в държавите членки; считат, че постоянното и системно превишаване на стандартите за качество на въздуха от страна на държавите членки показва липсата на ангажираност на държавите членки за приемането на по-ефективни мерки за опазване на здравето на техните граждани и на околната среда, както и неефективността на настоящата процедура за правоприлагане; настоятелно призовават Комисията да преразгледа настоящата процедура за прилагане на директивите за качеството на атмосферния въздух;

- изразяват загриженост относно неприлагането на Директивата за НТЕ; предупреждават, че от 2010 г. насам не са започвани никакви производства за установяване на нарушение във връзка с емисии над горните граници, установени от директивата за НТЕ, въпреки че три държави членки никога не са докладвали емисии на амоняк (NH_3) под съответните им горни граници;
- призовават Комисията да предприеме правни действия веднага след като ѝ стане известно, че законодателството на ЕС в областта на качеството на въздуха не се прилага, и да предприеме бързо последващи действия за сезиране на Съда и за налагане на санкции при установяване на нарушения; призовават Комисията да изготвя редовно ясни и всеобхватни прегледи на започнатите производства за установяване на нарушение и да публикува незабавно разменените съобщения с държавите членки, които не изпълняват изискванията; призовават Комисията да предостави необходимите ресурси, за да се гарантират бързи последващи действия при неизпълнение на изискванията от страна на държавите членки;
- припомнят, че в Специален доклад № 23/2018 на Европейската сметна палата относно замърсяването на въздуха се посочва също големият брой производства за установяване на нарушение във връзка с пределно допустимите стойности относно качеството на въздуха и доказателства за широко разпространени пропуски в прилагането на законодателството в областта на качеството на въздуха в целия Съюз; отбелязват, че тези пропуски в прилагането се увеличават във времето, не на последно място поради повтарящите се продължителни срокове на различните етапи на производствата за установяване на неизпълнение на задължения – обикновено между шест и осем години; считат, че двегодишният период за Комисията да издаде нотификация относно превишаване на пределно допустимите стойности е твърде дълъг, за да се гарантира своевременно прилагане;
- призовават държавите членки да подобрят прилагането на действащото законодателство в съответствие с решенията на Съда на Европейския съюз.

11. ПО-ДОБРО ИНФОРМИРАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНОСТТА, ПОВИШАВАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНАТА ОСВЕДОМЕНОСТ И УЧАСТИЕ

Европейския парламент и Съветът считат, че обществената информираност и осведоменост играят решаваща роля за справяне със замърсяването на въздуха и за улесняване на прякото участие на гражданите в мерките за подобряване на качеството на въздуха:

- държавите членки, регионите и градовете определят индексите за качеството на въздуха по различен начин и че понастоящем за някои замърсители липсват информационни прагове и прагове за отправяне на предупреждение; настоятелно призовават Комисията и държавите членки да създадат стандартизирана система за класифициране относно качеството на въздуха, приложима в целия ЕС; призовават Комисията, държавите членки и съответните регионални и местни органи да стартират програми за улесняване на инвестициите, които подобряват качеството на въздуха;
- предоставената от държавите членки информация относно възможното въздействие на замърсяването на въздуха върху човешкото здраве е оскъдна, неясна и не е лесно достъпна за обществеността; отбелязват обаче, че са налице положителни тенденции в практическото изпълнение на задълженията на държавите членки съгласно директивите за качеството на атмосферния въздух по отношение на информирането на обществеността относно положението с качеството на въздуха; призовават за по-нататъшно хармонизиране на информацията за качеството на въздуха, която е на разположение на обществеността във всички географски мащаби в държавите членки и регионите, като същевременно се гарантира лесен достъп до точна информация за качеството на въздуха в реално време; призовават Комисията, държавите членки и засегнатите регионални и местни органи да стартират кампании за предоставяне на актуална информация на обществеността и повишаване на осведомеността на обществеността по теми като различните видове замърсители на въздуха и тяхното въздействие върху човешкото здраве или съществуващите нива на замърсяване на въздуха на територията, включително информация, насочена към уязвимите групи, както и да публикуват класации за най-голям и най-малък

напредък, постигнат от зоните за качество на въздуха; считат, че кампаниите за повишаване на осведомеността относно разрушителните последици от замърсяването на въздуха, заедно със съответните източници на замърсяване и/или инсталирането на екрани за качеството на въздуха, биха могли също така да повишат обществената осведоменост и информираност и да предизвикат промяна в поведението и моделите, които могат да допринесат за качеството на въздуха;

- призовават Комисията и държавите членки да използват и популяризират инструменти за насърчаване на участието на обществеността в прилагането на директивите за качеството на атмосферния въздух, като например разработване от държавите членки на онлайн инструмент или/и приложение, които информират гражданите относно качеството на въздуха и неговото въздействие върху здравето на човека, дават им възможност да поискат станции за мониторинг на въздуха или пунктове за вземане на проби, да докладват за нарушения във връзка с качеството на въздуха или да предоставят обратна връзка до Комисията по въпроси, свързани с действия на държавите членки в областта на качеството на въздуха;
- подчертават факта, че организациите на гражданското общество, активистите в областта на околната среда и разследващите журналисти играят, поради своята близост и пряк достъп до данните на място, решаваща роля за популяризиране и контрол на прилагането на законодателството в областта на качеството на атмосферния въздух и поради това следва да участват пълноценно в процедурите на консултации;
- призовават Комисията да актуализира директивите за качеството на атмосферния въздух, за да включи изрични разпоредби, които да гарантират правото на гражданите на правосъдие в съответствие с Конвенцията от Орхус, и призовават Съвета да улесни нейното прилагане, което е от особено значение в случаите, в които Съветът действа в рамките на своя законодателен капацитет.

12. ДРУГИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Европейският парламент и Съветът призовават Комисията да обмисли регулирането на качеството на въздуха в помещенията независимо или като част от законодателството за устойчивост на сградите, като обхване качеството на въздуха в затворени помещения поне в публични и търговски недвижими имоти:

- от съществено значение да се извърши общ анализ на резултатите, получени от мрежата за наблюдение, и да се изготвят годишни доклади, които, като част от публичното пространство, включват анализи и оценки на пространствени и времеви данни и оценки на въздействието върху качеството на живота и екосистемите, придружени от препоръки относно действия за справяне с всяко отчетено хронично или епизодично замърсяване на въздуха;
- държавите членки следва да се стремят да гарантират, че примерът на градовете с добри практики в тази област е последван от други градове като цяло чрез изготвяне и изпълнение на планове за действие при извънредни ситуации и аварийни планове, които да бъдат задействани възможно най-бързо при прогнозирани или действително налични високи концентрации на замърсяващи газове и частици, които застрашават общественото здраве;
- подчертават необходимостта от подобряване на условията на труд на транспортните работници, като се защитават по-добре онези работници, които ежедневно са изложени на високи нива на замърсяване на въздуха и токсични изпарения, както и като се инвестира в тяхната преквалификация, повишаване на квалификацията и обучение;
- подчертават, че иновациите и научните изследвания в областта на технологиите с ниски емисии и на технологиите за намаляване на емисиите ще помогнат да се намалят емисиите във всички сектори; настоятелно призовават Комисията да зачита принципа на технологична неутралност; подчертават необходимостта от новаторски решения, като например системи за филтриране в превозните средства и по улиците, обновяване на автомобилния парк и подобни инициативи;
- насърчават Комисията и държавите членки да гарантират, че политиките в областта на качеството на въздуха осигуряват иновации и конкурентоспособност в свързаните сектори и същевременно се стремят да осъществят амбициите за нулево замърсяване;
- призовават Комисията и държавите членки да продължават да подкрепят форумите и да насърчават консултациите с други държави като част от усилията да намерят ефективни решения и да улеснят прилагането на европейските, националните и местните политики, като се стремят да постигнат приемливи стандарти за качество на въздуха.